

ЕМПІРИЧНИЙ АНАЛІЗ СТАНУ АНТИДОПІНГОВОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ (НА МАТЕРІАЛІ ОПИТУВАННЯ СПОРТСМЕНІВ)

Мирослав Дутчак, д.фіз.вих., професор
Катерина Коваль, здобувач третього (освітньо-наукового)
рівня вищої освіти

*Національний університет фізичного виховання і спорту України
Київ, Україна*

Вступ. Сучасна система антидопінгової діяльності у спорті базується на положеннях Всесвітнього антидопінгового кодексу та Міжнародного стандарту з освіти, які визначають освіту як один із ключових інструментів профілактики порушень антидопінгових правил [1, 6]. Відповідно до Міжнародного стандарту з освіти, національні антидопінгові організації зобов'язані забезпечити системну, цільову та безперервну просвітницьку роботу зі спортсменами.

В українському контексті проблема набуває особливої актуальності у зв'язку з необхідністю підвищення рівня довіри до національної системи антидопінгового контролю, а також формування культури доброчесності у спорті [3]. Попри нормативне забезпечення, емпіричні дані свідчать про наявність прогалин у поінформованості спортсменів щодо антидопінгових процедур та відповідальності.

Мета дослідження: визначити ставлення спортсменів до сучасного стану, позитивних і проблемних аспектів та можливих напрямів удосконалення антидопінгової освіти у спорті в Україні.

Матеріал і методи дослідження. У дослідженні взяли участь 434 спортсмени різних видів спорту (64,75 % чоловіків; 35,25 % жінок), віком від 8 до 61 року (середній вік – 19,7 року). Опитування проводилося онлайн (Google Forms) у грудні 2024 – лютому 2025 р.

Застосовано аналіз наукових джерел, анкетування та методи описової статистики. Анкета містила закриті та шкальні запитання (5-бальна шкала), що дозволило оцінити рівень обізнаності, досвід участі в програмах і освітні потреби спортсменів. Сучасний розвиток спорту передбачає формування культури доброчесності як стратегічного напрямку державної та міжнародної політики.

Результати дослідження та їх обговорення. Встановлено, що первинні знання про допінг спортсмени отримують переважно з неформальних джерел (тренери, медіа, соціальні мережі). Понад 58 % респондентів брали участь в освітніх програмах, найчастіше на платформі ADEL WADA (68 % серед тих, хто навчався).

Дані підтверджують, що провідними джерелами антидопінгових знань у спортсменів залишаються тренери та медіа. Тренери найчастіше виступають основними «носіями» антидопінгової інформації: 38–49 % респондентів отримували від них відомості про ключові аспекти (процедури допінг-

контролю, ризику для здоров'я, базові переконання щодо недопустимості допінгу). Паралельно близько 40–45 % спортсменів відзначили вагомий роль телебачення, соціальних мереж та інтернету як джерел знань, особливо на етапі первинного ознайомлення. У структурі «офіційних» джерел НАДЦ посів лише третє місце: його ресурси були важливими приблизно для чверті респондентів. Спортивні федерації згадувалися ще рідше (12–20 %), а заклади формальної освіти — епізодично (менше 10 %), що прямо вказує на недостатню інтеграцію антидопінгової тематики в освітній процес на різних рівнях.

Найпоширенішими формами навчання є цифрові тренінги (32 %) та лекції (23 %), однак найбільш ефективними спортсмени вважають практичні заняття (середній бал – 4,04), інтерактивні тренінги (3,76) та цифрові формати (3,75).

Зміст програм зосереджений на цінностях «чистого спорту» (16%) і наслідках допінгу (15 %), тоді як процедурні аспекти (ADAMS – 9%, TUE – 7%) висвітлюються недостатньо. Найефективнішими каналами комунікації визначено соціальні мережі та неформальні медіа YouTube (78 %), Instagram (72%) та Telegram (49%).

Отримані дані свідчать про необхідність переходу від переважно інформаційних до компетентнісних, інтерактивних моделей навчання та впровадження багаторівневої диференційованої системи освіти залежно від кваліфікації спортсменів.

Висновки. Результати дослідження засвідчили високий рівень зацікавленості спортсменів у здобутті антидопінгових знань та усвідомлення ними значущості освітнього компонента як важливої складової профілактики порушень антидопінгових правил. Більшість респондентів позитивно оцінюють необхідність систематичного навчання й демонструють готовність брати участь у відповідних освітніх заходах, що свідчить про сформований запит на якісну, сучасну та практико-орієнтовану антидопінгову освіту [2].

Водночас встановлено, що провідними джерелами первинної інформації залишаються неформальні канали – тренери, медіа та соціальні мережі. Така тенденція зумовлює ризик фрагментарності, поверхневості або викривлення змісту отриманих знань, оскільки інформація, що передається через міжособистісну комунікацію або медіапростір, не завжди ґрунтується на стандартизованих і науково верифікованих матеріалах. Це актуалізує потребу посилення ролі інституційних суб'єктів антидопінгової діяльності та формування єдиного інформаційного середовища з гарантованою достовірністю й системністю змісту [4].

Аналіз змісту чинних освітніх програм показав, що вони переважно зосереджені на висвітленні етичних аспектів «чистого спорту» та загальних наслідків застосування допінгу, однак процедурні питання – функціонування системи ADAMS, порядок проходження допінг-контролю, терапевтичне використання заборонених речовин – представлені недостатньо [2]. Крім того, антидопінгова тематика не має сталого й обов'язкового характеру у програмах підготовки фахівців у сфері фізичної культури і спорту, що свідчить про

необхідність її більш глибокої інтеграції в систему формальної освіти та професійної підготовки.

Отримані дані підтверджують доцільність розроблення та впровадження багаторівневої, диференційованої моделі антидопінгової освіти, яка враховуватиме вік, рівень спортивної кваліфікації та інтенсивність змагальної діяльності спортсменів. Така модель має поєднувати можливості цифрових платформ із інтерактивними, практико-орієнтованими формами навчання, що забезпечують активну залученість, формування прикладних навичок і стійких ціннісних орієнтацій. Комплексне поєднання онлайн-інструментів, тренінгових форматів та системного інституційного супроводу сприятиме підвищенню ефективності антидопінгової просвіти та формуванню сталої культури добросовісності у спортивному середовищі України.

Список використаної літератури.

1. Всесвітній антидопінговий кодекс. 2021 [цитовано 2026 Січ 16]. URL: https://nadc.org.ua/wp-content/uploads/2021/01/The_Code_2021_UA.pdf.
2. Коваль К. О., Дутчак М. В. Особливості антидопінгової освіти у спорті в Україні (на матеріалі опитування спортсменів). Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини. 2025. Випуск 30, No 4. С. 232–239. DOI: [https://doi.org/10.32626/2309-8082.2025-30\(4\).232-23](https://doi.org/10.32626/2309-8082.2025-30(4).232-23).
3. Лазурко Ю. М., Пітин М. П., Еделев О. С. Зміст науково-методичного обговорення антидопінгової діяльності у спорті. *Olympicus : науковий журнал*. 2024. № 3. С. 80-87. URL: <http://dspace.pdpu.edu.ua/handle/123456789/21458>
4. Hurst P., Ring C., Kavussanu M. Moral values and moral identity moderate the indirect relationship between sport supplement use and doping use via sport supplement beliefs. *Journal of Sports Sciences*. 2022. Vol. 40(10). P. 1160-1167. DOI: <https://doi.org/10.1080/02640414.2022.2053387>.
5. WADA. International Standard of Education (ISE) [Internet]. 2021 [cited 2024 Jan 15]. URL: https://www.wada-ama.org/sites/default/files/resources/files/international_standard_ise_2021.pdf.